

DEBATT OCH REFLEXER

KOMMUNALRÅD — GODA RÅD ELLER BARA DYRA

Av fil. lic. INGVAR KARLÉN

*På sistone har allt fler lands-
ting, städer och köpingar in-
rättat s. k. kommunalrådsbe-
fattningar. Fil. lic. Ingvar
Karlén, Uppsala, andre vice
ordförande i Högerens Ung-
domsförbund, går i denna de-
battartikel till angrepp mot
institutionen som sådan. En-
ligt hans mening är ett ökat
antal kvalificerade tjänste-
män att föredra framför ett
ökande antal kommunalråd.*

Den tidigare mycket skarpa grän-
sen mellan förtroendevalda och
tjänstemän inom kommunerna har
under senare år blivit alltmer dif-
fus, först genom införandet av
mer eller mindre heltidsarvoderade
kommunalmän och senare genom
tillkomsten av heltidsanställda för-
troendevalda kommunala befatt-
ningar, kommunal- och landstings-
råd. Det är en utveckling som kan
sägas vara en naturlig eller ound-
viklig följd av de ökande uppgifter
som kommunerna fått att hand-
lägga. Att de kommunala uppgif-
terna vuxit råder det heller inget
tvivel om, det framgår om inte an-
nat så av de ständigt stigande kom-
munalskatterna. Likaledes framgår
det om man pekar på det minskade

antalet primärkommuner — och
även antalet sekundärkommuner
kommer sannolikt snart att reduce-
ras — och härmed sammanhäng-
ande minskning av antalet kommu-
nala förtroendemän. Ändock med-
för det snabbt stigande antalet kom-
munal- och landstingsråd även ris-
ker för en ytterligare försvagad
kommunal demokrati, och man frå-
gar sig om det inte finns andra
vägar att följa för att kommunerna
skall kunna sköta sina åligganden.

Som en stor fördel med kommu-
nalrådsinstitutionen brukar fram-
hållas att förtroendemännen här-
igenom får ökad insyn i förvaltning-
en. Det är givet att en heltidsan-
ställd förtroendeman får bättre
möjligheter att sätta sig in i den
kommunala förvaltningen än de
som endast kan ägna sig åt dessa
frågor på fritid. Men det som är
relevant är hur man skall kunna
öka insynen för alla de valda i kom-
munens styrelse och fullmäktige,
för alla dem som skall delta i be-
sluten, och då är det frågan om
denna insyn förbättras genom nå-
gra kommunalråd. Är det inte så att
denna insyn i bästa fall förmedlas
till den partigrupp som kommunal-
rådet tillhör och inom den sektor
som han handlägger. I en del fall
tillhör alla råd — ex. i Uppsala
läns landsting — majoritetspartiet,
och då torde knappast insynen öka

för de andra partierna, utan kanske snarare en risk att det blir tvärtom. Även i de fall då även oppositionen tilldelats kommunalråd torde insynen vara relativt begränsad, nämligen till den sektor som ett visst partis kommunalråd företräder, medan den totala insynen knappast blivit förbättrad i någon högre utsträckning.

Politiska "meriter"

Skillnaden mellan tjänstemännen och de heltidsanställda ligger dels i tillsättningsförfarandet dels i arbetsuppgifternas definition. Principen om att tjänstemän skall tillsättas efter meriter har tyvärr inte konsekvent tillämpats, utan i många fall torde det stå klart att politiska »meriter» fått spela in. Även i dessa fall torde emellertid de som valts inse att de formellt har en opolitisk ställning och som regel åtminstone i stort sett upprätthålla en objektiv inställning sedan de väl valts. Detta kanske främst beror på att de inser att ett regimskifte inte är otänkbar. Heltidsanställda förtroendemän väljs emellertid mer eller mindre enbart på grund av sina politiska meriter. Ett visst parti får inte ett finanskommunalråd för att det har en lämplig person till detta utan för att det har majoritet i fullmäktige. Ofta skall även Råden väljas inom fullmäktige varvid kretsen för urvalet är ytterst begränsad. I praktiken torde den tänkbara kretsen ur vilken kommunalrådet skall utväljas vara begränsad till ett par, tre personer, nämligen de ledande inom fullmäktigegruppen. Att detta är fallet beror inte minst på att posterna vanligen är högt betalda och således eftersökta.

Då kommunalrådsbefattningar införes är motivet som regel inte att

de skall ersätta tjänstemannabefattningar utan bara att de skall förstärka förtroendemannasidan. Det borde naturligtvis inte heller vara omöjligt att avgränsa kommunalrådets uppgifter så att de icke inkräntar på tjänstemännens uppgifter, men det är troligen inte så lätt att upprätthålla den målsättningen i praktiken. Kommunalråden får inte i första hand en mellanställning, utan en dubbelställning, dels i form av förtroendevald med som regel ledande ställning inom fullmäktigegruppen dels som ett slags tjänsteman. Att de får en betydelsefull funktion är naturligtvis riktigt och nödvändigt, men frågan är om inte denna dubbla ställning snarast är en risk för allt för stor maktkoncentration. Om man i stället väljer en högt kvalificerad tjänsteman kan han väljas ur en betydligt vidare krets och även om en tjänsteman får ett betydande inflytande, så står han dock fri från fullmäktigegruppen. Råden kommer i praktiken — i varje fall efter en tid — att framstå som kommunens cheftjänstemän. I en del fall har man för övrigt redan från början insett detta och i samband med införandet av rådsbefattningarna avskaffat tidigare cheftjänstemannabefattningar. Även om detta inte skulle vara fallet finns det en stor risk för att kommunalrådsbefattningarna på många håll kan leda till en försämrad kompetens på kommunledningarna, i varje fall på längre sikt. Införandet av rådsbefattningarna innebär genom denna politisering av de ledande befattningarna, införandet av ett slags »spoiled system». Socialdemokraternas stora intresse för kommunalrådsinstitutionen har sannolikt påverkats av att de räknar med att härigenom få en större andel av be-

fattningarna än de annars skulle få.

Följderna av regimskifte

Ett annat problem är vad som händer vid ett kommunalt regimskifte, en fråga som torde bli aktuell på många håll efter höstens kommunalval. Även mycket små förskjutningar mellan partigrupperna kan medföra att rådsfunktionerna skall byta plats mellan partierna, och i många fall även att antalet råd för de olika partierna skall ändras. Det torde därvid inte bli lätt för en fullmäktige-grupp — speciellt med hänsyn till vad som ovan sagts om Rådets ställning — att göra annat än att låta det "gamla" Rådet övertaga den nya sektor som partiet får rätt till, även om man skulle ha en annan person som till den nya sektorn skulle passa bättre. I praktiken torde partiet få fortsätta att stödja det en gång utsedda kommunalrådet under lång tid, att föra fram nya namn torde inte gå annat än genom att öka antalet kommunalråd. Så småningom får även kommunerna ett visst socialt och moraliskt ansvar för de anställda kommunalråden. Resultatet blir således en fastlåsning personellt och politiskt, vilket emellertid icke får konsekvenser ännu på några år eftersom de flesta kommunalrådsbefattningar är relativt sent inrättade.

Det synes således vara starka skäl som talar för att man bibehåller avgränsningen mellan förtroendemän och tjänstemän. Frågan är om inte de växande kommunala uppgifterna talar mer för ett ökat tjänstemannainflytande än för ett ökat antal heltidsanställda förtroendemän. Är det inte så att de alltmör komplicerade kommunala frågorna ställer allt större krav på att de som skall handlägga uppgifterna har en god utbildning och långvarig erfarenhet? Även om förtroendemännen ibland har lång erfarenhet så är det dock en annan erfarenhet än den som en tjänsteman med specialisering på ett visst område av verksamheten har. Förtroendemännen bör kunna klara sina kontrollerande, väljande och beslutande uppgifter utan att vara heltidsanställda. Att man dessutom måste ge höga arvoderingar till vissa förtroendemän torde vara nödvändigt och är klart att föredraga före heltidsanställda förtroendebefattningar. I varje fall torde det stå klart att inrättandet av kommunalrådsbefattningar inte är någon patentmedicin som löser alla problem. Frågan är i stället om det inte medför så många nya problem att det är bättre att söka sig någon annan väg, ex. genom införandet av nya högt kvalificerade tjänstemannabefattningar.